

УДК 791.6:2-526.6

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.6>

Пасічник Олександр Сергійович,
*кандидат філософських наук, доцент,
 доцент кафедри релігієзнавства філософського факультету
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 orcid.org/0000-0001-5317-4918
 asdf_asdf_@ukr.net*

САКРАЛЬНІ СИМВОЛИ У ФІЛЬМІ «ЛЕГЕНДА ПРО ЗЕЛЕНОГО ЛИЦАРЯ» (“THE GREEN KNIGHT”)

У статті досліджується релігійна символіка в сучасній масовій культурі, за об’єкт дослідження взято такий жанр мистецтва, як кінематограф. Проаналізовано кінофільм «Легенда про Зеленого лицаря» (2021 рік) щодо наявності в ньому сакральних символів. Зазначається, що розмаїття сакральної символіки у творах сучасного кіномистецтва потребує нових підходів і досліджень.

Методи. Особливості процесу встановлення сакральної символіки в кінематографі спонукали до пошуку відповідних методів і методик досліджень. У статті використовується аналітичний підхід, що базується на дослідженні сакральних символів, що містяться в художньому творі (у даному випадку – у кінофільмі).

Результати. З огляду на це метою дослідження було визначено виявлення сакральних символів у фільмі «Легенда про Зеленого лицаря». Встановлено, що, попри світський характер самого фільму, він містить яскраво виражену релігійну символіку. Ми можемо говорити про такі символи. Мандрівка Гавейна має риси ініціації. Місцем, з якого розпочинається історія головного героя, є бордель. У релігійних традиціях це місце часто виступає як символ тілесності, занепаду, морального падіння. Зустріч з розбійниками, унаслідок якої стається ритуальна смерть героя. Це нагадує біблійні випробування праведників, які втрачають все з вищою метою – перевірити віру, стійкість та смирення. Спокушання Гавейна в Замку як алюзія на спокуси Ісуса Христа. Жертовність і воскресіння Ісуса Христа мають у фільмі дві алюзії – це, по-перше, самопожертва самого Гавейна і, по-друге, самопожертва Зеленого лицаря.

Висновки. У підсумку дослідження дійшли висновку, що у фільмі «Легенда про Зеленого лицаря» сакральна символіка представлена здебільшого у прихованій формі.

Ключові слова: Ісус Христос, ініціація, Гавейн, спокуса, жертовність, воскресіння, сакральні символи, кінематограф, «Легенда про Зеленого лицаря».

Pasichnik Oleksandr,
*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Religious Studies
 Taras Shevchenko National University of Kyiv
 orcid.org/0000-0001-5317-4918
 asdf_asdf_@ukr.net*

SACRED SYMBOLS IN THE FILM “THE GREEN KNIGHT”

This article explores religious symbolism in contemporary mass culture, focusing on cinema as the primary object of analysis. A selected film “The Green Knight” is examined for the presence of sacred symbols. The study highlights that the wide range of sacred symbolism in modern cinematic art necessitates the development of new approaches and further scholarly inquiry.

Methods. The specific features of the process of establishing sacred symbolism in cinema have prompted the search for appropriate research methods and methodologies. The article employs an analytical approach based on the examination of sacred symbols embedded in a work of art-specifically, in a film.

Results. In view of this, the aim of the present study is to identify sacred symbols in the film “The Green Knight”. It has been established that, despite the film’s secular character, it contains distinctly expressed religious symbolism. Thus, we may identify the following symbols.

Gawain’s journey exhibits features of an initiation rite. The story of the protagonist begins in a brothel – a location which, in religious traditions, often symbolizes corporeality, moral decay, and spiritual downfall. His encounter with bandits, culminating in the hero’s ritualistic death, recalls biblical trials endured by the righteous, who lose everything in order to test their faith, resilience, and humility.

Gawain’s temptation at the Castle may be interpreted as an allusion to the temptations of Jesus Christ. The sacrifice and resurrection of Christ are echoed in the film through two key parallels: first, in Gawain’s own act of self-sacrifice, and second, in the self-sacrifice of the Green Knight.

Conclusions. As a result of the study, it was concluded that the sacred symbolism in “The Green Knight” is presented primarily in a concealed or implicit form.

Key words: Jesus Christ, initiation, Gawain, temptation, self-sacrifice, resurrection, sacred symbols, cinema, “Green Knight”.

У сучасній популярній культурі, зокрема в кінематографі, релігійна символіка є широко представленою. Цією статтею продовжується серія наших попередніх досліджень, спрямованих на виявлення сакральних символів у кіно (раніше були розглянуті такі фільми, як «Шоу Трумана», «Тепло наших тіл», «Операція И та інші пригоди Шурика», «Аліта: бойовий янгол», «Барбі», «7 років у Тибеті», інші). У даній статті аналізується кінофільм «Легенда про Зеленого лицаря» (“The Green Knight”) режисера Девіда Лоурі (David Lowery) 2021 р.

Об’єктом дослідження є кінофільм «Легенда про Зеленого лицаря» режисера Девіда Лоурі, **предметом** – сакральні символи, що в ньому містяться.

Наукова новизна. Уперше проаналізовано кінофільм «Легенда про Зеленого лицаря» з позицій релігієзнавства, виявлено в ньому сакральні символи.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження релігійної символіки в сучасній масовій культурі, а саме – аналіз кінофільму «Легенда про Зеленого лицаря» (2021 р.) щодо наявності в ньому сакральних символів.

Джерела. Основним джерелом матеріалу для даного дослідження є кінофільм «Легенда про Зеленого лицаря» (2021 р.). Оскільки в ньому міститься сакральна символіка, то як джерела ми також використовуємо відповідні релігійні тексти та праці, де досліджено цю символіку. Посилання на священні та класичні тексти подані в загальноприйнятій формі. Цитати з Біблії – у перекладі Р. Турконяка.

Коротко про сюжет кінострічки. Одного різдвяного ранку Гавейна (Gawain) будить у борделі його коханка Ессель (Essel), проста жінка. Після повернення до королівського двору його

сварить мати. Гавейн відвідує бенкет за Круглим столом (Round Table) зі своїм дядьком, королем Артуром (King Arthur). Король запрошує Гавейна сісти праворуч від нього, хоча той ще не може розповісти історію про себе, яка є ознакою справжнього лицаря. В іншому місці, у вежі, мати Гавейна проводить магічний обряд, який викликає таємничого Зеленого Лицаря (Green Knight). Він вривається до королівського двору та пропонує присутнім гру. Будь-який боєць, якщо завдасть Зеленому лицареві хоч найменшої рани, отримає коштовну сокиру й славу. Але за рік і один день буде зобов’язаний прийти до Зеленої каплиці, щоб отримати таку ж рану. Гавейн приймає виклик, і Артур нагадує йому, що це лише гра. Лицар здається без поєдинку, Гавейн обезголовлює його. Лицар підводиться, забирає свою відрубану голову, нагадує Гавейну з’явитися до каплиці у призначений час і, сміючись, іде.

Упродовж року історія про Гавейна та Зеленого лицаря стає популярною в Камелоті. Коли минає майже рік, король приходить до Гавейна та нагадує про угоду із Зеленим лицарем. Гавейн вирушає верхи до каплиці. Він бере сокиру та надіває зелений пояс, подарований йому матір’ю. Вона каже, що поки він його носить, йому не загрожує жодна шкода. Дорогою він перетинає поле бою, всіяне мертвими воїнами, та зустрічає хлопчика-сміттяра. Хлопчик спрямовує Гавейна до струмка, що веде до каплиці, та вимагає плати за це. Гавейн підкидає йому одну монету. Пізніше хлопчик та ще двоє його спільників влаштовують засідку на Гавейна та забирають сокиру, пояс і коня, залишаючи Гавейна зв’язаним. Після галюцинацій власної смерті він усе ж звільняється та йде далі пішки. З настанням ночі головний герой дістається до

покинутого будинку, де й засинає в ліжку. Його будить Вініфред (Winifred), молода жінка, яка просить Гавейна дістати щось, що вона загубила, з найближчого струмка. Після короткої розмови стає зрозуміло, що вона просить знайти її череп, і Гавейн розуміє, що це привид. Він запитує, дух вона чи людина, на що Вініфред відповідає: «Яка різниця?». Гавейн дістає із дна череп, а Вініфред обіцяє сприяти йому надалі. Наступного ранку герой знаходить вкрадену сокиру. У подорожі до Гавейна приєднується лисиця. З'ївши невідомих грибів з печери, вони зустрічають групу велетнів, які йдуть через долину. Вони дістаються замку, де мешкають Лорд (Lord) із дружиною. Лорд повідомляє йому, що каплиця розташована неподалік, і запрошує Гавейна погостювати до Різдва. Лорд із дружиною намагаються спокусити Гавейна: жінка вмовляє переспати з нею, а лорд пропонує таємничу угоду – усі мисливські трофеї, добуті ним за останні два дні, в обмін на те, що Гавейн за той же час отримає в замку. Наступного ранку Леді (Lady) дарує Гавейну захисний пояс, який, за її словами, вона зробила сама. Вона схиляє гостя до сексу, але той відмовляє. Головний герой тікає із замку, але зустрічає в лісі Лорда, який цілує його. Лорд розповідає, що спіймав лисицю на полюванні, і відпускає її. Однак Гавейн не пропонує йому пояса. Він дістається струмка, де на нього чекає човен. Потім лисиця говорить, щоб Гавейн повернувся. Той проганяє лисицю та дістається за допомогою човна до каплиці, де Зелений лицар перебуває у сплячці на Різдво. Гавейн чекає всю ніч, нарешті Лицар прокидається різдвяного ранку. Лицар розмахує сокирою, і Гавейн здригається, проте пізніше він знову стає на коліна, щоб отримати удар. Але, не витримавши напруження, він тікає назад до Камелоту.

Відтоді він більше не знімає зеленого пояса, навіть коли лягає спати. Артур посвячує його в лицарі, після смерті короля Гавейн сходить на трон. Ессель народжує йому сина, але Гавейн покидає її та забирає дитину. Замість неї він одружується зі знатною жінкою. Його син досягає повноліття та гине в битві. Через багато років уже постарілий Гавейн усе ще править Камелотом, але жителі замку його зневажають.

Пізніше замок опиняється в облозі ворогів, родина залишає короля. Коли вороги починають

прориватися до палацу, Гавейн знімає пояс, який він носив весь цей час, і тієї ж миті його голова падає на підлогу. Гавейн отямлюється перед Зеленим лицарем у каплиці. Він знімає пояс і готується прийняти свою долю. Лицар стає на коліна, прикладає свій меч близько до лівої щоки Гавейна та каже: «Молодець, мій хоробрий лицарю». Він проводить пальцем по шиї Гавейна, вказує повз нього та грайливо каже: «А тепер! Голову із плеч!» (“Now! Off, with your head”), посміхаючись. У кінці титрів маленька дівчинка піднімає корону, яку вона знаходить на землі, і грайливо надіває її.

Методи дослідження. Методологія, обрана для даного дослідження, являє собою компаративний аналіз, що передбачає виділення релігійних символів у кінофільмі «Легенда про Зеленого лицаря». Ми не розглядаємо відповідність екранізації літературному першоджерелу (поєми невідомого автора XIV ст. «Сер Гавейн і Зелений Лицар») або її відповідність історичним першоджерелам. Окремо зауважимо, що ми лишаємо питання «чим керувались автори художнього твору, вкладаючи сакральну символіку у своє творіння і чи свідомо вони це робили?» поза увагою даного дослідження.

Ступінь розроблення. Про фільм «Легенда про Зеленого лицаря» є наукові публікації, які досліджують його з різних аспектів. Розглянемо основні з них. К.Дж. Харті (Kevin J. Harty) в есе «Нотатки до уважного прочитання фільму Девіда Лоурі 2021 р. «Зелений лицар»» (“Notes Towards a Close Reading of David Lowery’s 2021 Film ‘The Green Knight’”) аналізує розбіжності між літературним оригіналом (анонімна поема XIV ст. «Сер Гавейн і Зелений Лицар») і фільмом. На думку автора, фільм варто сприймати як «протиотруту від токсичної маскулінності», якими сповнені літературні твори артуріанського циклу. За версією К.Дж. Харті, це є відображенням творчого задуму режисера (Harty, 2022). В іншому тексті цього ж автора «Порушення правил гри, підвищення ставок і викриття блефу: чому свята Вініфреда з’являється у фільмі Девіда Лоурі «Зелений лицар» (2021 р.)» (“Spoiling the Sport, Upping the Ante, and Calling His Bluff: Why St. Winifred Appears in David Lowery’s 2021 Film ‘The Green Knight’”) розглядаються елементи гри, присутні як в літературному першоджерелі, так і у фільмі. На думку К.Дж. Харті, сюжет тут

побудований навколо чарівної гри, випробування (Harty, 2023).

М. Расмуссен (Mark Rasmussen) у статті «Переосмислення традиції: Гавейн у ролі Персиваля у фільмі Девіда Лоурі «Зелений лицар»» (“Tweaking the Tradition: Gawain as Perceval in David Lowery’s “The Green Knight””) висуває припущення, що під час екранізації сюжету відбувається змішування постатей Гавейна й Персиваля. На думку автора, таке припущення дозволяє пояснити багато режисерських рішень у межах взаємодії фільму з артуріанською традицією (Rasmussen, 2024).

А. Дунай (Amber Dunai) у статті «Адаптація неоднозначності у фільмі Девіда Лоурі «Зелений лицар»» (“Adapting Ambiguity in David Lowery’s “The Green Knight””) аналізує процес інтерпретації складного тексту середньовічного першоджерела режисером і кінематографічний результат цієї інтерпретації (Dunai, 2022).

Р. Таламо (Roberto Talamo) у статті «Простір, час та ідентичність у творі «Сер Гавейн та Зелений лицар»» (“Space, Time, and Identity in “Sir Gawain and the Green Knight””) стверджує, що в літературному першоджерелі відбувається трансформація особистості Гавейна, порівнює це з тим, яким чином в екранізації розкриваються сучасні проблеми ідентичності й інаншності (Talamo, 2025).

М.А. Торрегросса (Michael A. Torregrossa) у статті ««Чому він – індус?» Пропущені можливості расового дискурсу в «Зеленому лицарі» Девіда Лоурі (2021)» (““Why is He Indian?”: Missed Opportunities for Discussing Race in David Lowery’s “The Green Knight”, 2021”) досліджує втілення у фільмі образу Гавейна, якого зіграв Дев Пател (Dev Patel), британський актор індійського походження. На думку автора, творці фільму уникають будь-якого суттєвого обговорення расової проблематики (Torregrossa, 2024). На нашу думку, обговорення расових проблем в екранізації історії із циклу легенд про короля Артура було б недоречним, оскільки в дискурсі цих історій відсутня така проблематика.

Трансформаціям сценарію у процесі кіновиробництва присвячено роботу Д. Треді (Dennis Tredy) ««Від задуму до завершення рідко все збігається» (рядок 499): Порівняння сценарію Девіда Лоурі та його фільмової адаптації “The Green Knight” (2021)» (““The forme to the fynishment foldes ful selden”

(l.499): A Comparison of David Lowery’s Screenplay and His 2021 Film Adaptation “The Green Knight”»). У процесі дослідження автор детально порівнює фільм зі сценарієм 2018 р., описані численні зміни, які були внесені протягом зйомок та під час постпродакшну (post-production) (Tredy, 2024).

С.Л. Хіглей (Sarah L. Higley) у статті ««Зелений лицар» Девіда Лоурі: екокінематичний діалог між фільмом і поемою» (“David Lowery’s “The Green Knight”: An Ecocinematic Dialogue between Film and Poem”) досліджує спільне і відмінне між фільмом і середньовічною поемою. Так, на думку авторки, режисер за допомогою кінообразів переосмислює важливі об’єкти – сокиру, щит і пояс, створюючи діалог між фільмом і його літературним першоджерелом (Higley, 2022).

К. Арслан (Cansel Arslan) у статті «Огляд фільму «Подорож героя» у рамках психоаналітичної теорії: фільм «Зелений лицар»» (“Psikanalitik Kuram Çerçevesinde Kahramanın Yolculuğu İncelemesi: “The Green Knight Filmi””) аналізує творіння Девіда Лоурі із психоаналітичних позицій. Авторка робить акцент на «подорожі героя», яку описав Дж. Кемпбелл (Joseph Campbell), адже етапи цієї подорожі перетинаються з мандрями Гавейна. На думку К. Арслан, фільм варто досліджувати в рамках структурної теорії особистості, епіпового комплексу й архетипів (Arslan, 2024).

Натепер можемо констатувати відсутність досліджень, присвячених аналізу фільму «Легенда про Зеленого лицаря» режисера Девіда Лоурі з релігієзнавчих позицій.

Результати дослідження. Мандрівка Гавейна як ініціація. Історія головного героя розпочинається з того, що він прокидається в борделі. У релігійних традиціях це місце виступає як символ тілесності, занепаду, морального падіння. Так, у Біблії проституція виступає метафорою духовної зради: «А ти поклала надію на твою красу, і ти чинила розпусту своїм іменем, ти виливала твою розпусту на всяку дорогу» (Єз. 16:15). Іноді ідолопоклонство прирівнюється до проституції: «І Господь сказав Мойсееві: Ось ти спочинеш зі своїми батьками, а цей народ, повставши, чинитиме розпусту, йдучи слідом за чужими богами тієї землі, в яку він входить; вони покинуть Мене і знищать Мій завіт, який Я уклав із ними» (Втор. 31:16).

У християнській апокаліптиці блудниця може бути символом зіпсованого суспільства: «На її чолі було написано ім'я, таємниця: Великий Вавилон – мати розпусниць і земних гидот» (Об. 17:5). Якщо ж ми говоримо про архаїчну релігійну свідомість, то секс може бути присутнім як значущий фактор ініціаційних обрядів. Так, Ж. Батай уважає, що секс руйнує кордони між суб'єктами та наближає до досвіду смерті та сакрального, таким чином він є важливим складником деяких типів ініціаційної обрядовості (Bataille, 1986). А. ван Геннеп говорив про важливість сексуальності в обрядах дорослішання в багатьох культурах (Genep, 1909). На нашу думку, початок історії Гавейна у фільмі «Легенда про Зеленого лицаря» свідчить про два важливі моменти. По-перше, це символізує його моральний занепад на початку сюжету. По-друге, це натяк на ініціацію, якою буде за своїм значенням подорож Гавейна (розпочавшись у борделі вона закінчиться в каплиці).

Після прощання з королем Артуром та матір'ю головний герой покидає Камелот і рушає на пошуки Зеленого лицаря. У цій сцені видно, як позаду залишається велике місто, що символізує собою відхід від цивілізації і повернення до архаїки. На думку М. Еліаде, природа, з її циклами й ритмами, завжди зберігає елементи сакрального, натомість місто створює профанне оточення, де людина забуває про космос і священне. «Природа <...> завжди сповнена релігійної цінності» (Eliade, p. 1961). З іншого боку, місце, де відсутні люди й цивілізація, може бути й місцем випробування – пустелею. Так, у християнстві, перш ніж розпочати проповідь, Ісус йде до пустелі для випробування (Мт. 4:1; Лк. 4:1; Мк. 1:12). Довга подорож, упродовж якої Гавейн голодує, мерзне, страждає, може бути алюзією на сорокаденне перебування Ісуса Христа в пустелі. Водночас ця подорож є ініціацією, під час якої відбуваються різні пригоди, що є важливими метафоричними й символічними зустрічами для становлення героя. Так, зустріч зі святою Вініфредою – це тест на честь та милосердя, адже Гавейн допомагає дівчині не заради винагороди (хоча винагороду він потім отримує – знаходить зброю Зеленого лицаря, викрадену розбійниками). Також образ Вініфреди є алюзією на очікуване майбутнє самого героя – адже її обезголовили, оскільки вона пожертвувала своїм життям

заради честі. Ще важливий момент, який варто згадати в епізоді з Вініфредою – пірнання героя до водойми. На нашу думку, це символізує собою водне хрещення (після ритуальної смерті під час зустрічі з розбійниками, про яку йтиметься нижче). Наступна важлива зустріч Гавейна – це велетні, які проходять повз нього, майже не помічаючи. Це момент екзистенційного усвідомлення власної нікчемності. Третя зустріч – це лис, який супроводжує героя. Він символізує внутрішній голос Гавейна, його страх за майбутнє і спокусу відступити від честі та врятуватися. Проте Гавейн проганяє лиса, сідає до човна й відпливає до каплиці Зеленого лицаря, назустріч долі.

Розбійники та беззахисність героя. На початку свого шляху, уже покинувши Камелот, Гавейн стикається з розбійниками, які спочатку видаються безпечними, але потім забирають в нього все і, зв'язавши, залишають помирати в лісі. Це нагадує біблійні випробування праведників, які втрачають все з вищою метою – перевірити віру, стійкість та смирення. Так, праведний Йов втратив не тільки майно, а і здоров'я (Йов. 2:7), а патріарх Авраам був готовий принести в жертву улюбленого сина (Бут. 22:1–12).

У цьому епізоді ми бачимо ритуальну смерть Гавейна – коли в одній зі сцен камера показує його скелет. Варто зазначити, що ритуальна смерть є необхідною умовою ініціації, після неї відбуваються відродження і закріплення неофіта вже в новій якості (більше про важливість ритуальної смерті під час ініціації – (Genep, 1909)). Коли розбійники зв'язують Гавейна, він повзає по землі, наче хробак. Це нагадує біблійний псалом, який у християнстві вважається месіанським і пов'язується з Ісусом Христом: «Я ж не людина, а черв'як, – посміховисько в людей і погорда для народу» (Пс. 21:7). Цікаво, що в цьому ж псалмі йдеться і про позбавлення одягу: «Розділили мій одяг між собою і за мій плащ кидали жереб» (Пс. 21:19), адже розбійники буквально роздягли Гавейна, перед тим як кинути напризволяще.

Замок, спокуса, пояс Гавейна. Випробування чеснот Гавейна досягає свого піку під час перебування в гостях у Лорда та Леді. Спокуси, яким піддається герой, є алюзіями на випробування Ісуса Христа дияволом у пустелі. У християнстві є три епізоди спокушання.

По-перше, це спокуса хлібом: «І підійшов до Нього спокусник, і сказав: Якщо Ти – Син Божий, скажи, щоби це каміння стало хлібом. У відповідь Він сказав: Написано: Не самим хлібом житиме людина, але кожним словом, що виходить з Божих уст» (Мт. 4:3–4). По-друге, це спокуса славою та чудом: «Тоді диявол узяв Його до святого міста і поставив на нарижнику храму, та й каже: Якщо Ти – Божий Син, то кинься вниз, адже написано, що Своїм ангелам звелить, (щоб оберігали Тебе), і на руках піднесуть Тебе, щоб Ти не вдарив об камінь ногу Своєю. Відповів йому Ісус: Ще написано: Не спокушатимеш Господа, Бога свого» (Мт. 4:5–7). По-третє, ідеться про спокусу владою: «Знову бере Його диявол на дуже високу гору, показує Йому всі царства світу та їхню славу й каже: Усе це дам Тобі, якщо, упавши ниць, поклонишся мені. Тоді Ісус відказує йому: Іди геть (від Мене), сатано! Адже написано: Господу, Богові своєму, поклонятимешся і Йому єдиному служитимеш!» (Мт. 4:8–10). У фільмі «Легенда про Зеленого лицаря» ми знаходимо аналогічні випробування. Так, спокусі хлібом (голодом) відповідає інша тілесна спокуса – сексуальність Леді, якій піддається Гавейн. Спокуса чудом має за паралель епізод із зачарованим поясом, як Диявол Ісуса, Леді спонукає героя довіритися магії, а не Богу чи честі. Біблійній спокусі владою відповідає епізод, коли Гавейн приховує від Лорда пояс, погоджуючись на компроміс із гріхом, хай навіть і ціною власної гідності (пізніше, у своєму видінні в капличці герой отримує владу, нехай ілюзорну). Отже, підсумуємо. Попри символічну подібність випробувань Ісуса Христа в пустелі та Гавейна в Замку, між ними існує суттєва відмінність: на відміну від Ісуса, Гавейн усі свої випробування на цьому етапі провалює.

Образ Ісуса Христа: Гавейн і Зелений лицар. Попри те, що Гавейн піддався на низку спокус (про що йшлося вище), головне своє випробування він все-таки витримав з гідністю. Це дає можливість говорити про деякі спільні риси, притаманні образу Ісуса Христа, з одного боку, з іншого – Гавейну та Зеленому лицарю. Ідеться про такі риси, як жертвність та воскресіння. Так, у кульмінаційній сцені в капличці Зеленого лицаря Гавейн має можливість врятуватися завдяки чарівному поясу, прожити потім довге насичене життя, несучи страждання всім

навколишнім. Але, прийшовши до тями, він знімає зачарований пояс і готовий прийняти смерть. Готовність пожертвувати собою приводить до неочікуваного наслідку: задоволений Зелений лицар жартома проводить пальцем по шиї Гавейна замість запланованого удару сокирою, говорячи водночас «Молодець, мій хоробрий лицарю» (таке звертання свідчить про те, що Гавейн пройшов ініціацію і став лицарем – адже до того моменту головний герой постійно підкреслював, що він не лицар). Отже, головний герой жертвує собою заради інших (як Ісус Христос), у результаті цього воскресає духовно (і продовжує жити, завершивши ініціацію). Цікаво, що схожий епізод є у фільмі Мартіна Скорцезе (Martin Charles Scorsese) «Остання спокуса Христа» (“The Last Temptation of Christ”) 1988 р. Там до Ісуса Христа, під час страти, приходять янгол, який допомагає зійти із хреста. Вони йдуть до квітучої долини, де на них чекає весільна церемонія. Ісус одружується з Марією Магдалиною, у них народжуються діти (потім в нього будуть інші дружини, інші діти). Він проживає довге життя, наприкінці якого Іуда звинувачує його в тому, що замість стати Месією він обрав мирське життя, натякає на те, що насправді янгол, який урятував Ісуса із хреста, був Сатаною. Ісус повертається до реальності й фінальна сцена показує його на хресті з посмішкою. На нашу думку, розглянутий вище епізод з видінням Гавейна є додатковим натяком на паралель між ним і образом Ісуса Христа, через аллюзію на фільм М. Скорцезе.

Зелений лицар упродовж сюжетної лінії фільму теж проявляє жертвність та воскресіння. Так, щоб включити Гавейна в його власну ініціацію, Зелений лицар жертвує собою (підставляє голову під сокиру в Камелоті), і тут же воскресає. Також він є каталізатором жертвності та воскресіння в самого Гавейна. Можна провести паралель із фразою апостола Павла: «Чи ви не знаєте, що ті з нас, які хрестилися в Ісуса Христа, хрестилися в Його смерть?» (Рим. 6:3). Саме випробування і жертвність Ісуса Христа, згідно із християнським віровченням, приводять до спасіння всіх віруючих. Так само жертвність і воскресіння Зеленого лицаря приводять до аналогічних наслідків у Гавейна.

Висновки. *Мандрівка Гавейна як ініціація.* Історія головного героя розпочинається із

пробудження в борделі. У релігійних традиціях це місце виступає як символ тілесності, занепаду, морального падіння. В архаїчній свідомості секс може бути присутнім як значимий фактор ініціаційних обрядів. Початок історії Гавейна у фільмі «Легенда про Зеленого лицаря» свідчить про два важливі моменти: по-перше, це свідчення морального занепаду головного героя; по-друге, це натяк на ініціацію, якою буде подорож Гавейна. Після прощання з королем та матір'ю головний герой покидає Камелот і вирушає на пошуки Зеленого лицаря. Позаду залишається велике місто, що символізує собою відхід від цивілізації і повернення до архаїки. Довга подорож, упродовж якої Гавейн голодує, мерзне, страждає, є алюзією на сорокаденне перебування Ісуса Христа в пустелі. Також ця подорож є ініціацією, під час якої відбуваються важливі для духовного становлення героя зустрічі.

Розбійники та беззахисність героя. Уже покинувши Камелот, Гавейн стикається з розбійниками, які спочатку видаються безпечними, але потім забирають в нього все і, зв'язавши, залишають помирати в лісі. Це нагадує біблійні випробування праведників, які втрачають все з вищою метою – перевірити віру, стійкість та смирення. У цьому епізоді ми бачимо важливу в контексті його ініціації ритуальну смерть головного героя.

Замок, спокуса, пояс Гавейна. Випробування чеснот Гавейна досягає свого піку під час перебування в гостях у Лорда та Леді. Спокуси, яким піддається герой, є алюзіями на випробування Ісуса Христа дияволом у пустелі. Спокуси хлібом (голодом) відповідає інша тілесна спокуса – сексуальність Леді. Спокуса чудом має за паралель епізод із зачарованим поясом. Спокуси владою відповідає епізод, коли Гавейн приховує від Лорда пояс, погоджуючись на компроміс із гріхом ціною власної гідності. Попри символічну подібність випробувань Ісуса Христа в пустелі та Гавейна в Замку, між ними існує суттєва відмінність: на відміну від Ісуса, Гавейн усі свої випробування на цьому етапі провалює.

Образ Ісуса Христа: Гавейн і Зелений лицар. Наявні деякі спільні риси, що притаманні образу Ісуса Христа, з одного боку, з іншого – Гавейну та Зеленому лицарю. Це такі риси, як жертвовність та воскресіння. Головний герой жертвує собою заради інших (як Ісус Христос), у результаті цього воскресає духовно (і продовжує жити, завершивши ініціацію). Зелений лицар теж проявляє ці риси. Саме випробування і жертвовність Ісуса Христа, згідно із християнським віровченням, приводять до спасіння всіх віруючих. Так само жертвовність і воскресіння Зеленого лицаря приводять до аналогічних наслідків у Гавейна.

Список використаних джерел:

- Arslan, C. (2024). Psikanalitik Kuram Çerçevesinde Kahramanın Yolculuğu İncelemesi: “The Green Knight” Filmi. *Conference: 2nd International Palestra Scientific Research Congress* (p. 442–456). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13169826>
- Bataille, G. (1986). *Erotism: Death and Sensuality*. City Lights Books.
- Dunai, A. (2022). Adapting Ambiguity in David Lowery’s “The Green Knight”. *Adaptation*, 15 (3), 456–459. <https://doi.org/10.1093/adaptation/apac005>
- Eliade, M. (1961). *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion* (Willard R. Trask, Trans.). Harper Torchbooks.
- van Gennep, A. (1909). *Les rites de passage*. É. Nourry.
- Harty, K. J. (2022). Notes Towards a Close Reading of David Lowery’s 2021 Film “The Green Knight”. *Journal of the International Arthurian Society*, 10 (1), 29–51. <https://doi.org/10.1515/jias-2022-0004>
- Harty, K. J. (2023). Spoiling the Sport, Upping the Ante, and Calling His Bluff: Why St. Winifred Appears in David Lowery’s 2021 Film “The Green Knight”. In K. Fugelso (Ed.), *Studies in Medievalism XXXII: Medievalism in Play* (p. 11–20). Chapter, Boydell & Brewer. <https://doi.org/10.1017/9781800109438.003>
- Higley, S. L. (2022). “David Lowery’s “The Green Knight”: An Ecocinematic Dialogue between Film and Poem”, *Medieval Ecocriticisms*, 2, 4. <https://doi.org/10.32773/YKVN8089>
- Rasmussen, M. (2024). Tweaking the Tradition: Gawain as Perceval in David Lowery’s “The Green Knight”. *Arthuriana*, 34 (2), 62–78. <https://doi.org/10.1353/art.2024.a932122>
- Talamo, R. (2025). Space, Time, and Identity in Sir Gawain and the Green Knight. *Enthymema*, XXXVI, 156–166. <https://doi.org/10.54103/2037-2426/24066>
- Torregrossa, M. A. (2024). “Why is He Indian?”: Missed Opportunities for Discussing Race in David Lowery’s “The Green Knight” (2021). *Arthuriana for All: Resources for Accessing the Arthurian Legends Today*. 33 (3), 36–59. <https://doi.org/10.1353/art.2023.a910870>

Tredy, D. (2024). The forme to the fynishment foldes ful selden' (1.499): A Comparison of David Lowery's Screenplay and His 2021 Film Adaptation "The Green Knight". *Arthuriana* (Dallas, Tex.), 34 (1), 21–44. <https://doi.org/10.1353/art.2024.a924597>

References:

- Arslan, C. (2024). Psikanalitik Kuram Çerçevesinde Kahramanın Yolculuğu İncelemesi: "The Green Knight" Filmi. Conference: 2nd International Palestra Scientific Research Congress, 442–456. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13169826>
- Bataille, G. (1986). *Erotism: Death and Sensuality*. City Lights Books.
- Dunai, A. (2022). Adapting Ambiguity in David Lowery's "The Green Knight". *Adaptation*, Volume 15, Issue 3, 456–459. <https://doi.org/10.1093/adaptation/apac005>
- Eliade, M. (1961). *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion* (trans. Willard R. Trask). Harper Torchbooks.
- van Gennep, A. (1909). *Les rites de passage*. É. Nourry.
- Harty, K. J. (2022). Notes Towards a Close Reading of David Lowery's 2021 Film "The Green Knight". *Journal of the International Arthurian Society*, Vol. 10 (Issue 1), 29–51. <https://doi.org/10.1515/jias-2022-0004>
- Harty, K. J. (2023). Spoiling the Sport, Upping the Ante, and Calling His Bluff: Why St. Winifred Appears in David Lowery's 2021 Film "The Green Knight". In K. Fugelso (Ed.), *Studies in Medievalism XXXII: Medievalism in Play* (11–20). Chapter, Boydell & Brewer. <https://doi.org/10.1017/9781800109438.003>
- Higley, S. L. (2022). David Lowery's "The Green Knight": An Ecocinematic Dialogue between Film and Poem, *Medieval Ecocriticisms: Vol. 2*, Article 4. <https://doi.org/10.32773/YKVN8089>
- Rasmussen, M. (2024). Tweaking the Tradition: Gawain as Perceval in David Lowery's "The Green Knight". *Arthuriana* 34, 2, 62–78. <https://doi.org/10.1353/art.2024.a932122>
- Talamo, R. (2025). Space, Time, and Identity in Sir Gawain and the Green Knight. *Enthymema*, XXXVI, 156–166. <https://doi.org/10.54103/2037-2426/24066>
- Torregrossa, M. A. (2024). "Why is He Indian?": Missed Opportunities for Discussing Race in David Lowery's "The Green Knight" (2021). *Arthuriana for All: Resources for Accessing the Arthurian Legends Today*. 33 (3), 36–59. <https://doi.org/10.1353/art.2023.a910870>
- Tredy, D. (2024). The forme to the fynishment foldes ful selden' (1.499): A Comparison of David Lowery's Screenplay and His 2021 Film Adaptation "The Green Knight". *Arthuriana* (Dallas, Tex.), 34 (1), 21–44. <https://doi.org/10.1353/art.2024.a924597>

Дата надходження статті: 27.09.2025

Дата прийняття статті: 10.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025